

Jak informowali o awarii?

Cel edukacyjny: Uczniowie analizują dwie ówczesne wiadomości radiowe o awarii w Czarnobylu z 1986 roku. Porównują sposób, w jaki zdarzenie było zrelacjonowane w oficjalnym i zagranicznym radiu i uświadamiają sobie sprzeczność informacji. Postrzegają tę sytuację z perspektywy ówczesnych słuchaczy i poznają podejście ludności czechosłowackiej do informacji w kontekście zimnej wojny.

Słowa kluczowe: Czechosłowacja w latach 80., technika, człowiek i środowisko, ówczesne perspektywy, porównujemy źródła

Praca z poszczególnymi slajdami:

Uwagi:

1 WYSŁUCHANIE NAGRAŃ ORAZ ANALIZA DALSZYCH ŹRÓDEŁ (8 min.)

Wysłuchanie dwu nagrań dźwiękowych oraz przeglądanie zdjęć i reprodukcji artykułu z gazety w galerii uzupełniającej za pomocą lupy. Czytanie opisów.

Nagranie z 30 kwietnia 1986 roku pokazuje, jak państwowe Radio Czechosłowackie relacjonowało sytuację w Czarnobylu czwartego dnia po awarii. Drugie nagranie dokumentuje, jak z większym odstępem czasu (9 sierpnia 1986 roku) o wydarzeniach donosiło Radio Wolna Europa, finansowane przez USA.

Pierwsze zdjęcie w galerii pokazuje skalę zniszczeń elektrowni jądrowej, drugie brak informacji obywateli bloku wschodniego o realnym niebezpieczeństwie rozprzestrzeniania się promieniowania. Artykuł z reżimowego dziennika pokazuje, jak czechosłowackie media w ograniczony sposób informowały obywateli (umieszczenie artykułu dopiero na siódmej stronie gazety).

2 CZYTANIE TEKSTU I ZAZNACZANIE KLUCZOWYCH FRAGMENTÓW I (6 min.)

Czytanie transkrypcji nagrania audycji Radia Czechosłowackiego. Wybór trzech kluczowych informacji o awarii z wstępnie zaznaczonych fragmentów.

Raport dość trafnie określa liczbę ofiar w stosunku do ówczesnej sytuacji. Początkowe milczenie Związku Radzieckiego na temat wypadku wywołało na Zachodzie katastroficzne wyobrażenia o setkach ofiar, co było trudne do skorygowania, z powodu nieufności do radzieckich informacji.

Zdjęcie w galerii przedstawia obchody pierwszomajowe w Kijowie, oddalonym od elektrowni o 130 km. Przywództwo Związku Radzieckiego zdecydowało, że obchody będą się odbywały w mniejszym zakresie, aczkolwiek istniał stan podwyższonej radiacji. Miało to uspokoić opinię publiczną, że konsekwencje awarii nie są poważne.

3 CZYTANIE TEKSTU I ZAZNACZANIE KLUCZOWYCH FRAGMENTÓW II (6 min.)

Czytanie transkrypcji nagrania audycji Radia Wolna Europa. Wybór trzech kluczowych informacji o awarii z wstępnie zaznaczonych fragmentów.

Wiadomości Radia Wolna Europa zadają pytania, które by mogły uczniów zainteresować.

Ryzykowne reaktory RMBK z wadą konstrukcyjną zostały ostatecznie zastąpione w (post)radzieckich elektrowniach jądrowych przez bezpieczniejsze typy i również został wzmocniony akcent na bezpieczeństwo. W Czechosłowacji były od początku bardziej bezpieczne typy reaktorów VVER.

4 INTERPRETACJA ŹRÓDEŁ (5 min.)

Na podstawie wcześniejszej analizy nagrań i innych źródeł uczniowie odpowiadają na pytania w polach tekstowych: ? Jakie sprzeczności w informacjach o awarii stwierdziłeś/stwierdziłaś? ? Jak mogli postrzegać wiadomości radiowe ówcześni słuchacze?

Czechosłowacy dowiedzieli się o tragicznej awarii w Czarnobylu z opóźnieniem (29 kwietnia 1986 roku). Wszystkie reżimowe media starały się zdarzenie bagatelizować, zapewniając, że nie ma potrzeby podejmowania żadnych istotnych działań. Zamiast tego zwracały uwagę na kłamliwą kampanię, którą próbował rozpowszechnić Zachód. Taki brak informacji mógł powodować wśród obywateli starania o pozyskiwanie informacji z innych źródeł (słuchanie Radia Wolna Europa i Radia BBC). W rezultacie w ten sposób dochodziło do spadku resztek zaufania obywateli w instytucje rządowe oraz organy reżimu komunistycznego. Komentarz Radia Wolna Europa jest pełny niepewności oraz dokumentuje w ten sposób frustrację związaną z tym, jak niewiele informacji o rzeczywistej skali awarii wychodziło na jaw do opinii publicznej z radzieckich oficjalnych miejsc. Zachód starał się więc informacje zapewnić z innych źródeł, np. przez prowadzenie pomiarów radioaktywności w Szwecji, zdjęciami satelitarnymi regionu.

Kolejne możliwości wykorzystania na lekcji:

- Ćwiczenie może otworzyć dyskusję na temat praw obywateli do informacji i ograniczania wolności wypowiedzi w państwach niedemokratycznych.
- Ćwiczenie otwiera pytania odnośnie liczby ofiar awarii. Nauczyciel może uzupełnić informacje ze źródeł w Internecie, np. Černobyľská havária na Wikipedii) lub z literatury fachowej. Ukraiński historyk Serhii Plokhyy podaje 2 bezpośrednie ofiary i 29 zgonów z powodu ostrego napromieniowania. 237 osób hospitalizowano w specjalistycznej klinice w Moskwie. Skutki długoterminowe są trudne do określenia ilościowego, szacunki wahają się od 4 do 90 tysięcy ofiar.
Serhii Plokhyy: Černobyľ: historie jaderné katastrofy. Praha 2019, s. 337n.
- Kolejne działania mogą koncentrować się na popularnym serialu produkcji HBO Czarnobyl (2019, reżyseria Johan Renck).
Czechosłowacka Dokumentacja Filmowa (ČSFD) ma obecnie (2021) wysokie notowania 96% oraz mnóstwo komentarzy, które wskazują na możliwe sposoby jego wykorzystania w edukacji (stopień realizmu, zachodni punkt widzenia na awarię, przyczyny dużej odezwy serii itd.)